

(จลล. 2302)

บ้านพระยาวิชิตสงคราม

ย อยู่ในบริเวณพื้นที่ที่เชื่อมต่อกันกับศาลเจ้าท่าเรือ มีคลองหัวท่าขึ้นระหว่างบ้านพระยาวิชิตสงครามกับศาลเจ้าท่าเรือ และอยู่ห่างจากสี่แยกถนนสุริยทิวเทพพระษัตรี-ทิวศรีสุนทรเพียงเล็กน้อย มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงอยู่ 2 ฉบับที่ทำให้ได้ความกระจ่างเกี่ยวกับสถานที่แห่งนี้ได้เป็นอย่างดี คือ หนังสือจดหมายเหตุระยะทางไปตรวจราชการแหลมมลายู ร.ศ.121 ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และหนังสือจดหมายเหตุประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ ร.ศ.128 ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 เมื่อครั้งดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ามหาวิภาวดีรัชมัย ทั้ง 2 พระองค์ได้เสด็จสถานที่แห่งนี้ และได้ระบุลักษณะของบ้านหลังนี้ไว้ตรงกันคือ มีกำแพงมั่นคงแข็งแรง และมีป้อมหรือหอรบอยู่ทั้ง 4 ด้าน โดยเฉพาะรัชกาลที่ 6 ทรงเสด็จ สถานที่นี้เมื่อวันที่ 27 เมษายน ร.ศ.128 (พ.ศ.2452) พระองค์ท่านระบุว่าสถานที่แห่งนี้คือ บ้านพระยาวิชิตสงคราม .

ทรงพระราชทานนามถนนไปถึงกะทู้ว่า

ถนนวิชิตสงคราม

เมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๔๕๒

ย

สาเหตุที่ทำให้พระยาวิชิตสงคราม (ทัต รัตนดิลก ณ ภูเก็ต) ต้องมาสร้างบ้านใหม่ขึ้นที่บ้านท่าเรือ ทั้งที่มีบ้านเดิมอยู่ในเมืองภูเก็ต เนื่องจากช่วงปลายรัชกาลที่ 4 ต่อต้นรัชกาลที่ 5 กิจการเหมืองแร่ดีบุกหัวเมืองภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันเจริญเฟื่องฟูมาก จึงมีคนเงินอพยพเข้ามาทำเหมืองแร่ทั้งที่เข้ามาลงทุนเป็นนายเหมืองและกรรมกรเป็นจำนวนมาก และกลุ่มคนเงินเหล่านี้มีการรวมตัวกันเป็นสมาคมลับ ทำหน้าที่พิทักษ์ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจหรือเป็นนายหน้าหางานให้คนที่มาจากประเทศจีน ทั้งนี้ด้วยเป้าหมายหลักทางการค้าธุรกิจ โดยเรียกกลุ่มพวกนี้ว่า โ อั้งยี่ พวกเขาได้ก่อจลาจลขึ้นในเมืองภูเก็ตบ่อยครั้ง โดยครั้งที่รุนแรงมากเกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ.2419

ย รัชกาลที่ 6 ทรงระบุว่า โ ...บ้านนี้ท่านพระยาวิชิตสงครามสร้างขึ้น เมื่อครั้งเงินกระทำตัวเหี้ยขึ้นที่เมืองภูเก็ต ท่านพระยาวิชิตเห็นว่าอยู่ในเมืองภูเก็ตใกล้อันตรายนัก จึงไปสร้างบ้านขึ้นที่ท่าเรือสำหรับเลี้ยงไปอยู่ มีกำแพงแข็งแรงราวกับกำแพงเมือง มีโอบล้อมด้วยป้อม มีป้อมวางเป็นระยะ ๆ รอบเตรียมรบเจ้าอย่างแข็งแรง...

จังหวัดภูเก็ตได้เห็นความสำคัญของบ้านพระยาวิชิตสงคราม จึงได้มีคำสั่งเมื่อ 18 พฤศจิกายน 2525 แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาบริเวณบ้านพระยาวิชิตสงคราม เจ้าเมืองภูเก็ต เมื่อวันที่ 10 ไร่ 1 งาน 80 ตารางวา ให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและเก็บรวบรวมวัตถุทางประวัติศาสตร์ ที่ประชุมมีมติให้ สิริพันธ์ พันธุเสวี เป็นผู้ออกแบบอาคารเพื่อเก็บรักษาโบราณวัตถุและศิลปวัตถุ อันเป็นแนวความคิดในการเสนอการจัดตั้ง โ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกลางโ ในบริเวณนี้ แต่กองโบราณคดี กรมศิลปากร เห็นว่า สถานที่นี้ยังไม่ได้ตรวจสอบหลักฐานทางโบราณคดี ไม่สมควรสร้างพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในที่ดินนี้ จังหวัดภูเก็ตจึงตั้งคณะกรรมการที่ดินสร้างพิพิธภัณฑสถานเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2528 กองโบราณคดีจึงได้ตรวจสอบที่ดินบ้านพระยาวิชิตสงครามอย่างจริงจัง และเห็นว่าที่ดินนี้มีความสำคัญแก่แผ่นดิน จึงได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติ

องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ตได้สนับสนุนทุนในการก่อสร้างป้ายบอกสถานที่ มอบหมายให้ สิริพันธ์ พันธุเสวี เป็นผู้ออกแบบและควบคุมการก่อสร้าง อันเป็นส่วนหนึ่งของการฉลอง 200 ปี วีรสตรีเมืองถลาง เมื่อปี พ.ศ.2528

และจากการขุดค้นทางโบราณคดีของสำนักงานศิลปากรที่ 15 ภูเก็ต เมื่อปี พ.ศ.2544 เพื่อตรวจสอบกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงบันทึกไว้ปรากฏว่า พบแนวกำแพงที่แบ่งพื้นที่เป็น 3 ส่วน สระน้ำที่ปูพื้นด้วยหินอาคารในพื้นที่อีก 4 หลัง ของประตูทางเข้าทางด้านทิศใต้ หลักฐานที่ได้จากการขุดค้นครั้งนั้นตรงกับข้อมูลทางประวัติศาสตร์อย่างชัดเจน จากหลักฐานต่าง ๆ พอที่จะได้ข้อสรุปที่สำคัญเกี่ยวกับโบราณสถานแห่งนี้ได้ว่า บ้านพระยาวิชิตสงครามน่าจะสร้างขึ้นในราวปี พ.ศ.2419

ย บ้านพระยาวิชิตสงคราม จึงถือเป็น โ หอประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ โ ของภูเก็ตในยุคหนึ่ง ซึ่งสามารถบอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ให้คนรุ่นหลังได้เป็นอย่างดี และปัจจุบันทางอบจ.ภูเก็ต ได้มีโครงการสร้างบริเวณนี้ให้เป็นอุทยานประวัติศาสตร์ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับ SUFFOLK HOUSE ซึ่งเป็นบ้านสไตล์ยุโรปผสมอินเดีย ที่กำลังสร้างอยู่บนที่ดินของฟรานซิสไลท์ เมื่อ 200 ปีก่อน ที่กรุงปารีส ประเทศมาเลเซีย.

ย

--- รัตนดิลก ณ ภูเก็ต

ผศ.สมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์

๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑

ปี พ.ศ. ๒๓๕๒ ชาวเมืองกลางต่อสู้กับศัตรูเพียงลำพังยาวนานถึงเดือนเศษ ชาวปลาทองอาหารตัดตัดสด เมืองกลางก็เสียที่แก่พ่าย ชาวกลางหลบหนีภัยไปกราบวงและเมืองภูเก็ต

เมื่อเจ้าพระยามหานครศรีธรรมราชได้ให้เจ้มะหรือเจ้มพ้อคำชาวเมืองมัทธาอินเดียมาเป็นพระกลางเจ้าเมืองกลางที่บ้านท่าเรือ และได้ให้บุตรชายชื่อ "แก้ว" ไปเป็นพระภูเก็ตบ้านเกิดโฮย บุตรชายพญาภูเก็ตแก้วชื่อ ทัด ไปเป็นพระยาโลหะเกษตราธิราช ที่เมืองทุ่งคา และเลื่อนเป็นพระยาวิจิตสงครามในตอนต่อมา ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๑๙ ภูเก็ตเกิดจลาจลจันจันยี่ พระยาวิจิตสงคราม(ทัด) จึงไปสร้างป้อมกำแพงค่ายคูที่บ้านท่าเรือ จนกลายเป็นบ้านพระยาวิจิตสงคราม

รัชกาลที่ ๖ เมื่อดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เสด็จฯ ภูเก็ต ทรงพระราชทานนามถนนจากเมืองทุ่งคาไปกะทู้(เมืองภูเก็ต)ว่า ถนนวิจิตสงคราม และทรงพระราชทานนามสกุลให้ทายาทในสายตระกูลนี้ว่า "รัตนดิถถ ณ ภูเก็ต" เมื่อคำ "ภูเก็ต" มีอิทธิพลทางภาษา ภูเก็ต ก็เลื่อนหายไป

คำที่เกี่ยวข้องจากพระยาวิจิตสงครามคือ วัดวิจิตสงคราม(วัดควน)ย โรงเรียนวิจิตสงครามย ตำบลวิจิต เป็นต้น

ย